

MOLIYAVIY SAVODXONLIKNING NAZARIY JIHATLARI

Davirova Shakhlo

davirova_shaxlo@tsue.uz

PhD, dotsent, Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha davlat siyosatining asosiy bosqichlari ko'rib chiqiladi. Shu tariqa, mamlakatimizning yosh aholisini xabardor qilish yo'llari va vositalari ko'rib chiqildi, shuningdek, Markaziy bank tomonidan xalqaro institutlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan dasturning asosiy ko'rsatkichlari o'rganildi.*

Ushbu ishning maqsadi mamlakat aholisining moliyaviy salohiyatini oshirishning yangi usullarini aniqlashdan iborat. Buning uchun aholining moliyaviy savodxonligining bugungi darajasi baholanadi, shuningdek, mavjud loyihalar ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, O'zbekistonning bu boradagi qonunchilik bazasiga alohida e'tibor qaratilmoqda, chunki bu mamlakatimizda islohotlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun asos bo'lmoqda.

***Kalit so'zlar:** moliyaviy savodxonlik, yoshlar, Markaziy bank, ta'lim, O'zbekiston Respublikasi*

Ayollar erkaklarga qaraganda ko'proq ish bilan ta'minlanadigan yoki ko'proq oladigan bironta davlat yo'q. XMT ma'lumotlariga ko'ra, ayollar dunyo aholisining 49,6 foizini tashkil qiladi, biroq ularning jahon yalpi ichki mahsulotiga qo'shgan hissasi 37 foizni tashkil qiladi. Ayrim mamlakatlarda, masalan, Hindistonda ish bilan band ayollarning ulushi 24 foizni, yalpi ichki mahsulotdagi hissasi esa 17 - 18 foizni tashkil etadi. Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlarida xodimlarning 47 foizini ayollar tashkil etadi, biroq ularning YaIMdagi hissasi 41

foizni tashkil etadi.¹ Nima uchun bu sodir bo'lmoqda? Ayollar ko'proq yarim kunlik ishlaydi va o'rtacha hisobda ular ishlagan soatlar soni erkaklar umumiy ish vaqtining 80% ni tashkil qiladi. Ayollar iqtisodiyotning unumdorligi past bo'lgan tarmoqlarda: ta'lim, sog'liqni saqlash, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida ham nomutanosib ravishda band. Shu bilan birga, ayollar haq to'lanmaydigan ishlarning 75 foizini bajaradilar: - Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida ayollar bunday ishlarning 90 foizini, AQSh va G'arbiy Evropada - 60 - 70 foizini bajaradilar. Agar biz ushbu ishni minimal mehnat stavkalari bo'yicha hisoblasak, u yalpi ichki mahsulotning 13 foizini tashkil qiladi.

Kristalina Georgieva, XVJ boshqaruvchi direktorining fikricha „Biz hisoblab chiqdikki, agar ayollar yeraklar bilan bir xil mehnat bozoriga kirish imkoniga yega bo'lsa, AQSh yalpi ichki mahsuloti 5 foizga, Yaponiyada 9 foizga, Hindistonda 27 foizga, Misrda 34 foizga yuqori bo'lar yedi. Mamlakat, jamiyat gullab-yashnashini xohlaysizmi? Ayollarning bu jarayonga hissa qo'shishiga imkoniyat yarating“.

«Ayol, biznes va qonun» (Women, Business and the Law) McKinsey Global Instituti tadqiqotiga ko'ra, agar ayollar iqtisodda erkaklar kabi ishtirok etsa, 2025 yilga borib global YaIM 26 foizga yoki 28 trillion dollarga oshadi. Mehnatga layoqatli aholining qariyb 50 foizini tashkil etuvchi ayollar jahon yalpi ichki mahsulotining atigi 37 foizini tashkil qiladi.²

Xotin-qizlarning iqtisodiyotdagi faolligini oshirish kompaniyalarning ijtimoiy aloqalarini kengaytiradi, bu esa ko'proq bilimli biznes qarorlar qabul qilishga, innovatsiyalarni rivojlantirishga va shuning uchun sarmoyadan ko'proq daromad olishga olib keladi, deb yozadi Garvard biznes maktabidan Letian Chjan. Direktorlar kengashlaridagi gender xilma-xilligi strategiyasi innovatsiyalar bilan bog'liq bo'lgan kompaniyalarning daromadlari o'sishi bilan ijobiy bog'liq, S&P 500 indeksidagi 1500 ta kompaniyani o'rganish shuni ko'rsatdiki, bank nazoratchilaridagi ayollar ulushining ortishi esa ko'proq bilan bog'liq. bank

¹ Гендерные разрывы в странах Евразии: Негативные последствия COVID-19 (oecd.org)/ https://www2.oecd.org/eurasia/Gender%20gaps%20in%20Eurasia_Mar%202021RUSCover.pdf

² Women, Business and the Law. 2024 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank 1818 H Street NW, Washington, DC 20433

tizimining barqarorligi.

XVJ tadqiqotlarida mehnat bozorida gender tengsizligi yuqori bo'lgan mamlakatlarda bu o'sish YaIMning o'rtacha 35% ni tashkil qiladi. Xotin-qizlarning mehnat bozoriga kirishi yo'lidagi to'siqlarni (kamsitish, ijtimoiy va madaniy omillar) bartaraf etish, ayniqsa, qashshoq mamlakatlarda mehnat unumdorligining sezilarli o'sishiga, natijada, farovonlik va iste'molning oshishiga olib keladi.

Moody's reyting agentligi tahlilchilarining hisob-kitoblariga ko'ra, gender ish haqi farqining qisqarishi jahon iqtisodiyotiga qo'shimcha 7 trillion dollar olib keladi va global yalpi ichki mahsulot 7 foizga oshadi. Taraqqiyotning hozirgi sur'atida gender tengsizligini kamaytirish uchun taxminan 132 yil kerak bo'lishi mumkin.

Moliyaviy savodxonlik degabda - moliyaviy xatti-harakatlarning eng muhim omillaridan biri. Axir, "etarli bilim va ko'nikmalarsiz, ayniqsa, dinamik va murakkab muhitda, o'z moliyasini qoniqarli boshqarish mumkin emas" (Dinga va boshq., 2011). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim dasturlari moliyaviy natijalarni yaxshilash bilan bog'liq (Agarval va boshqalar, 2011), moliyaviy savodxonlik esa pensiya jamg'armalarini malakali boshqarish va fond bozorida samarali investitsiya faoliyati bilan bog'liq (Lusardi, 2013).

Dunyoning eng qashshoq mamlakatlarida qizlarning 50 foizi o'rta maktabga bormaydi. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qizlar maktabining har bir qo'shimcha yili ularning umr bo'yi daromadini 15% ga oshiradi. Ayollarning ta'limini, demak, ayollarning daromad olish salohiyatini oshirish o'z farzandlarining turmush darajasini yaxshilaydi, chunki ayollar o'z daromadlaridan yerkaklarga qaraganda ko'proq oilasiga hissa qo'shadilar.

Barqaror rivojlanish maqsadlarining 4- "Hamma uchun sifatli ta'lim", Barqaror rivojlanish maqsadlarining 5- "Gender tengligi" bilan chambarchas bog'liq. "Rivojlanayotgan mamlakatlarda qizlarning ta'lim olishi (va umuman ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish) tezroq rivojlanishga va aholi o'sishining tezroq qisqarishiga olib keladi, shu tariqa iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish kabi ekologik muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

Shubhasiz, biznes muhiti muhim ahamiyatga ega. Ayollar tomonidan

boshqariladigan korxonalar jinoyat tufayli ko'proq zarar ko'radi (21% ga nisbatan 19%), xavfsizlik uchun kamroq to'laydi (51% ga nisbatan 55%) va elektr generatoriga egalik qilish ehtimoli kamroq (26% ga nisbatan 34%). %).

Er-xotinlarning moliyaviy qarorlarini qabul qilishda ayollarning ishtiroki ko'plab olimlarning tadqiqotlari markazida (Fonseca va boshq., 2012; Friedberg, Webb, 2006). Bernasekning ishi shuni ko'rsatadiki, ayolning oladigan daromad darajasi uning oiladagi moliyaviy qarorlarni qabul qilishda ishtirok etishiga bevosita ta'sir qiladi (Bernasek & Bajtelsmit, 2002). 2012-yilda Fonseca, Mullen, Zamarro va Zissimopoulos (Fonseca at al., 2012) moliyaviy savodxonlik va moliyaviy qarorlarni uyda taqsimlashda gender farqini aniqladilar (Fridberg, Webb, 2006). Darmut kolleji doktori Anna Mariya Lusardi tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, moliyaviy savodxonlikning past darajasi ikkala jins uchun ham keng tarqalgan muammo bo'lsa-da, ayollar o'rtacha hisobda erkaklarnikiga qaraganda kamroq moliyaviy savodxonlikka ega. Shuningdek, ular moliyaviy zarbalardan kamroq himoyalangan. Bu ajralishlar sonining ko'payishi va ayollarning umr ko'rish davomiyligining oshishi bilan bog'liq. Bundan tashqari, ular o'z farzandlarining ta'limi haqida qayg'uradilar va keksa ota-onalariga erkaklarga qaraganda ko'proq yordam berishga harakat qilishadi (Galishnikova, 2012). Bundan tashqari, tadqiqotchilar ayollarning xavf-xatarlardan voz kechishi bilan bog'liq yana bir muhim masalani o'rganishmoqda.

Bundan tashqari, moliyaviy qaror moliyaviy tanlovning mavjudligi (jumladan, tijorat banklarida omonatlarni erkin joylashtirish, chet el valyutasini, qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish imkoniyati), shuningdek, omonatlarni sug'urtalash kabi davlat kafolatlari bilan cheklanadi.

MANBALAR

1. Lusardi, Annamaria, Pierre-Carl Michaud, and Olivia S. Mitchell. 2013. Optimal Financial Literacy and Wealth Inequality. NBER Working Paper 18669.

2. Ганиев, М. М. Гендерное равенство в Узбекистане / М. М. Ганиев. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2022. — № 39 (434). — С. 183-185. — URL: <https://moluch.ru/archive/434/95163>.
3. Женщины и сфера труда в Узбекистане На пути к гендерному равенству и достойному труду для всех 2-е издание, дополненное/ © Международная организация труда, 2023 Второе издание, 2023
4. Women, Business and the Law. 2024 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank 1818 H Street NW, Washington, DC 20433
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/9bc44005-2490-41f8-b975-af35cbae8b9a/download>
5. https://webapps.ilo.org/wcmstp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/publication/wcms_907345.pdf
6. [Гендерные вопросы — Материалы Всемирного банка для учащихся«А знаешь ли ты...?» \(un.org\).https://www.un.org/ru/youthink/gender.shtml](https://www.un.org/ru/youthink/gender.shtml)
7. [Гендерные разрывы в странах Евразии: Негативные последствия COVID-19\(oecd.org\)/ https://www2.oecd.org/eurasia/Gender%20gaps%20in%20Eurasia_Mar%202021RUSCover.pdf](https://www2.oecd.org/eurasia/Gender%20gaps%20in%20Eurasia_Mar%202021RUSCover.pdf)
8. Davirova, Shakhlo Shukrullayevna; SOVEREIGN CREDIT RATING, International Scientific and Practical Conference World science, 3, 2 , 28-30,2017,ROST
9. Stella Arzumanyan , Zokhida Adilova, Nargiza Khujanazarova, Shakhlo Davirova, Aziza Karimova; „Analysis of the transition to an innovative economy in developed countries (on the example of Israel),"International Journal of Advanced Science and Technology, Elsevier, Scopus",29,"No. 5, (2020),"pp. 1804-1813,2020,International Journal of Advanced Science and Technology
10. SH, DAVIROVA SH.; ONLINE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION, Seyboldreport,18, No 10,856-866, 2023,The Seybold report.